

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1926 kl. 9 f. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv.

I en inom första kammaren väckt motion, I:155, har herr *von Koch* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, om icke genom ändringar i vederbörande undervisningsplaner för skolorna kunde uppnås, att för samtliga elever i rikets ungdomsskolor bereddades halvdagsledighet för friluftsliv. *Motionen.*

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Första kammarens första tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisades, inhämtade i vederbörlig ordning utlåtanden över densamma från skolöverstyrelsen och direktionen över gymnastiska centralinstitutet samt mottog, efter att hava berett centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraförörening och Svenska läkarsällskapet tillfälle att till utskottet inkomma med yttranden i ämnet, från dessa de yttranden, vilka jämte ovannämnda utlåtanden äro såsom bilagor fogade härvid. *Infordrade yttranden.*

Första kammarens första tillfälliga utskott anförde för egen del i utlåtande nr 8 över motionen följande:

»Utskottet, som medger, att den i motionen föreslagna halvdagsledigheten för idkande av friluftsliv skulle kunna bli till gagn för skolungdomens fysiska fostran, har emellertid icke kunnat undgå att uppmärksamma, att förslaget genomförande otvivelaktigt skulle komma att väsentligt inkräkta på den tid, som nu är anslagen för undervisningen i de egentliga skolämnena. Då denna undervisning givetvis måste betraktas såsom skolväsendets huvuduppgift samt av utredningen i ärendet icke framgår, att det kunskapsmätt, som upptages i planerna för de olika skolorna, utan olägenhet kan nedsättas, synes förslaget kunna beaktas endast för den händelse, att undervisningen nu skulle vara så anordnad, att skolornas lärjungar i allmänhet bleve utsatta för överansträngning. Då emellertid av skolöverstyrelsens yttrande i ärendet framgår, att så i stort sett icke är förhållandet, finner utskottet sig icke kunna biträda förslaget. Såsom ett ytterligare stöd för detta ställningstagande vill utskottet framhålla, att skolöverstyrelsen ansett det oundgängligen nödigt att

anställa särskilda lärare för skolungdomens handledande vid de utflykter, övningar och lekar, som skulle förekomma under halvdagsledigheten, samt att detta, enligt överstyrelsens utredning, skulle medföra avsevärda kostnader. Det bör slutligen erinras, att Sveriges allmänna folkskolläraryörelses centralstyrelse för sin del avstyrkt förslaget i vad det rör folkskolorna.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Vid utlåtandet var fogad en reservation, så lydande:

»Till stöd för sitt yrkande har motionären anført i huvudsak följande:

’Under trycket av den teoretiska undervisningens ständigt ökade utrymmesfordringar har den fysiska fostran blivit i ofta ödesdiger grad tillbakasatt. Befaras kan, att härigenom många elever blivit utsatta för överansträngning, och att folkhälsan i längden därav skall taga skada.

Det må emellertid erinras, att lekens och idrottens betydelse bör ses ej blott ur hälsosynpunkt — den har desslikes ett pedagogiskt och moraliskt ändamål. I lekens och idrottens natur ligger, såsom framhållits av skolkommissionen, att de kräva ett stort mått av personlig frihet för sina utövare. De lämna rikligt utrymme för lärjungarnas egna initiativ, bjuda ofta tillfälle till val mellan olika alternativ och kräva inbördes samverkan för uppnåendet av ett gemensamt resultat. De erbjuda ock, ej minst under utflykter i skog och mark, osökta tillfällen att visa prov på rådighet, på inbördes hjälpsamhet, på ansvars-känsla gent emot kamrater, på ledarebegåvning. Det har med fullaste rätt sagts om leken, att den har stor betydelse för utvecklingen av barnets sociala egenskaper. Detsamma gäller förvisso om idrott och annat friluftsliv under sakkunnig ledning. En viktig grundskillnad förefinnes mellan undervisningen i gymnastik å ena sidan och lek och idrott å den andra. I det förstnämnda ämnet är det i huvudsak en serie kommandoord, som skall åtlydas, i de båda senare lekens och idrottens regler och lagar.

Det vore givetvis idealet, om en hel dag i varje vecka kunde ägnas åt denna del av uppfostran och exempel saknas ju icke i utlandet, t. ex. i England, att man anslår hela lördagen till idrottsliv under sakkunnig ledning. Kan emellertid icke ännu detta mål nås, vore i allt fall mycket vunnet, om *tills vidare en halv dag i veckan* kunde anslås till idrotts- och friluftsliv.

Det är otvivelaktigt, att från såväl ungdomens som föräldrarnas sida sedan länge förefinnes en stark önskan i en dylik riktning, en önskan, vilken stödes av den medicinska vetenskapen. Så uttalade Svenska läkarsällskapet år 1920 bl. a., att en dag i veckan borde lektionerna efter frukostlovet helt ägnas åt utbildning i lek och idrott. Så mycket angenämare är det därför att kunna konstatera, att från skolans sida numera knappast torde resas något motstånd mot att tillgodose det nyss antydda behovet. I skolkommissionens betänkande, som även upptager ett kapitel om fysisk fostran, uttalas, att en

föreskrift borde lämnas om att en halv dag efter frukostlovet en gång i veckan, i regel å lördagen, borde lämnas fri från lektioner och anslås till idrottsövningar, utflykter, praktiska arbeten i det fria o. s. v. Det är anmärkningsvärt, att kommissionen icke ensidigt velat begränsa ledighetens användning till idrottsövningar. Den rekreation och motvikt mot det intellektuella arbetets ansträngningar, som med ledigheten avses, kan, enligt kommissionen, jämväl åvägbringas genom annat friluftsliv, t. ex. utflykter i skog och mark, varvid ock sådana idrotter kunna övas, som fordra större utrymme, ävensom orienteringsövningar. Likaledes synas exkursioner i ena eller andra syftet med fördel kunna emellanåt omväxla med idrottsövningarna och utflykterna. Även praktiska arbeten i det fria, t. ex. anläggning och underhåll av lek- och idrottsplatser, skogsplantering, trädgårdsarbete samt andra stärkande och nyttiga sysselsättningar i det fria torde mångenstädes visa sig lämpliga. Såmedelst skulle den ifrågavarande ledigheten även kunna bidra att lära de unga att genom omedelbar kontakt med naturen uppskatta kropparbetets värde och samtidigt bibringa dem kärlek till och kunskap om naturen på ett sätt, som eljest icke skulle föreligga.

Kommissionen förutsätter, att ledningen av de unga under denna fritid utövas, förutom av skolans gymnastiklärare, av därför lämpliga lärare vid respektive skola, vilka för ändamålet erhållit särskild utbildning. Genom lärarnas aktiva deltagande skulle en livligare förståelse kunna hos ungdomen väckas för den fysiska fostrans stora betydelse i skolans liv, samtidigt med att de förra till båtнад för sin uppfostrande och undervisande verksamhet skulle sättas i tillfälle att komma i närmare personlig kontakt med sina lärjungar. De äldre, för ändamålet lämpade lärjungarna, skulle även kunna utväljas såsom biträdande ledare, vilket även ur uppfostringssynpunkt är synnerligen önskvärt, då därigenom osökta tillfällen erbjudas sig för utveckling av lärjungarnas förmåga av självdisciplin, självstyrelse och överhuvud ordnad samverkan under gemensamt ansvar.

Vad beträffar deltagandet i här föreslagna idrottsövningar och utflykter, har kommissionen ansett lämpligt, att detta göres obligatoriskt för samtliga lärjungar i realskolan och gymnasiet första ring samt å flickskolan motsvarande stadium. För gymnasiet andra och tredje ringar har emellertid med hänsyn till lärjungarnas åldersutveckling och mera utpräglade intresseläggning samt arbetets mera självständiga inriktning å detta skolestadium ett sådant deltagande icke funnits lämpligen böra obligatoriskt fastslås. Blott i den mån ledigheten i fråga disponeras för exkursioner, gemensamma för en hel klass, torde avgörande skäl få anses tala för att samtliga lärjungar häri deltaga. Detsamma torde gälla flickskolans högsta klass. Emot denna frivillighet i de högsta klasserna kunna dock även vissa betänkligheter anföras, och ett par medlemmar av kommissionen ha därför reserverat sig på denna punkt.

Den viktiga frågan, hur den nu antydda halvdagsledigheten skall kunna

åvägbringas utan någon inknappning av antalet lektioner per vecka, har naturligtvis varit föremål för kommissionens noggranna övervägande. Kommissionen anser, att målet, utan större förändringar i skolplanen och med undvikande av arbetstidens alltför betungade utökning under övriga veckodagar, skall kunna ernås, huvudsakligen genom en mindre *förkortning av tiden för vissa lektioner.*'

Utskottet finner i likhet med skolöverstyrelsen motionärens förslag i princip tilltalande och åtgärder i den av motionen angivna riktning påkallade. Även om utskottet anser talet om de ungas överansträngande genom skolarbetet såsom i många fall överdrivet och obefogat, och att anledningarna till överansträngning, där sådan föreligger, ej sällan torde böra sökas mindre i skolan och dess arbete än i hemmens oförmåga att taga nödig vård om de unga, synes å andra sidan icke kunna bestridas, att anhopningen av läroämnen och teoretiskt kunskapsstoff alltför ofta tillåtes växa ut till ett omfång, som i längden icke kan undgå att inverka menligt på de ungas såväl psykiska som fysiska utveckling och välbefinnande. Givetvis bör det behov av lättnad i skolarbetet, som här i olika fall med olika styrka gör sig gällande, tillgodoses, såsom överstyrelsen framhåller, i första hand 'genom motarbetandet av det inre mångläseri, som är en ständigt lurande fara i våra skolor, samt genom minskade fordringar ifråga om de rena minneskunskaperna'. Men det torde vara lika angeläget att sörja för, att de unga, genom att redan under skoltiden vänjas vid ett sunt och härdande idrotts- och friluftsliv, erhålla den nödvändiga motvikten mot det intellektuella arbetets påfrestningar. Utskottet tar med tillfredsställelse fasta på överstyrelsens uttalade mening, att 'väl ordnade och lämpligt ledda lek- och idrottsövningar innebära en så viktig sida av ungdomens uppfostran och utbildning, att en jämkning i vederbörande undervisningsplaner för dess fysiska fostran kan vara påkallad'. Utskottet tillåter sig jämväl hänvisa till, vad svenska läkarsällskapet i sitt motionen tillstyrkande uttalande anfört.

Vad angår frågan om anskaffande av lämpliga lek- och idrottsledare för här berörda ändamål torde säkerligen intresse och medverkan kunna påräknas från de vid de olika skolorna anställda lärarna, av vilka för övrigt redan nu ett icke obetydligt antal lärare besitta kompetens för dessa övningars ledande. I den mån särskilda lärare måste anställas, förutsätter utskottet, att den merkostnad dessas avlönande betingar i görligaste mån neutraliseras genom motsvarande minskning i utgifterna för den teoretiska skolundervisningen.

Slutligen synes den föreslagna halvdagsledigheten icke böra fastlåsas till viss veckodag utan möjlighet hållas öppen att i de särskilda fallen laga efter omständigheterna.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida

och i vilken utsträckning genom ändringar i vederbörande undervisningsplaner för rikets skolor halvdagsledighet för friluftsliv må kunna beredas skolornas elever.»

Första kammaren biföll med 38 röster mot 31 det av reservanten framförda yrkandet, varefter beslutet delgavs andra kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet instämmer i vad i första kammarens första tillfälliga utskott *Utskottet.* i ärendet anfört och får fördenskull hemställa,

att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 17 maj 1926.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Wagnsson, Lindmark, Öhman, Holmdahl, Lundén, Gardell* i Gans, *Mogård, Märtenson, Grapenson* samt fru *Wessman*.

Reservationer:

1) av herr *Holmdahl*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

2) av herr *Grapenson*.

Yttrande av skolöverstyrelsen.*Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.*

Sedan Kungl. Maj:t den 12 februari 1926 anbefallt skolöverstyrelsen att senast den 8 mars 1926 till riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott inkomma med ett av utskottet den 5 februari 1926 begärt utlåtande över en i första kammaren väckt motion, nr 155, om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv, får överstyrelsen anföra följande.

I enlighet med utskottets till Kungl. Maj:t gjorda hemställan har överstyrelsen anmodat styrelserna för ett mindre antal representativa kommunala mellanskolor, nämligen styrelserna för 8 skolor av växlande storlek och belägna i olika delar av landet, att efter vederbörande rektors och kollegiums hörande yttra sig i frågan. Dessa yttranden bifogas här.*

Då emellertid den kommunala mellanskolan är en jämförelsevis ny skolform och då åt erfarenheterna från dess verksamhet icke kan tillerkännas allmänt giltigt vittnesbörd med hänsyn till undervisningsväsendet i övrigt, torde omförmälda yttranden icke kunna anses vägledande vid frågans bedömning i sin helhet.

Innan överstyrelsen går närmare in på den i motionen väckta frågan, skall överstyrelsen lämna en redogörelse för antalet läsdagar och fridagar vid de allmänna läroverken samt beröra en del i samband därmed stående frågor.

Enligt gällande bestämmelser skall läsåret, utöver tiden för höstterminens inträdes- och flyttningsprovningar, omfatta 38 veckor, d. v. s. 266 dagar.

I läroverksstadgan § 19 mom. 1 föreskrives, att för hela läroverket gemensam ledighet skall av rektor lämnas sammanlagt minst fyra, högst sex dagar under läsåret. Därjämte innehåller § 20 mom. 2 i samma stadga föreskrift om att rektor, när så befinnes lämpligt och efter samråd med vederbörande lärare må kunna två eller tre gånger varje termin medgiva lärjungarna, klass- eller avdelningsvis, frihet från hemarbete till viss dag mot skyldighet för lärjungarna att i stället under bestämd tid ägna sig åt idrottsövning eller friluftsslek. På därom av överstyrelsen gjord underdånig hemställan har Kungl. Maj:t den 4 december 1925 medgivit, att omförmälda frihet från hemarbete må tillsvidare och högst två gånger under varje läsår utbytas mot en halv dags ledighet från undervisningen med skyldighet för lärjungarna att i stället under bestämd tid ägna sig åt idrottsövning eller friluftsslek, som står under skolans ledning och kontroll. Enligt bestämmelse i läroverksstadgan § 17 mom. 3 kan ledigheten under de två söckendagarna av pingstlovet helt eller delvis utbytas mot annan ledighet av motsvarande längd.

Då hänsyn utom till sön- och helgdagar även tages till påsklov, pingstlov samt dagar för upprop och terminsavslutning samt därmed sammanhängande

* Ej befordrade till trycket.

ledighet ävensom till övriga av läroverksstadgan medgivna lovdagar, återstå av läsårets ovannämnda 266 dagar i medeltal omkring 202 dagar som verkliga läsdagar. I detta antal läsdagar är då inräknad även den ledighet, som omförmäles i läroverksstadgan § 19 mom. 2. Enligt bestämmelse i sagda moment skola lärjungarna i gymnasiets tredje och fjärde ringar fyra gånger i månaden åtnjuta en hel dags ledighet från undervisningen, av vilka dagar tre skola användas för skriftliga arbeten å lärorummet. Sådan ledighet skall jämväl lämnas åt lärjungarna i gymnasiets första och andra ringar samt i realskolans sjätte klass tre dagar, i realskolans femte klass en och en halv dag och i realskolans fjärde klass en dag i månaden, varvid denna ledighet delvis skall användas till skriftliga arbeten å lärorummet. Lämplig minskning i här nämnda ledighet må äga rum i månad, under vilken för hela läroverket gemensam ledighet inträffar eller undervisningen av annan anledning i avsevärd mån inskränkes. Genom här omförmälda anordning kommer alltså antalet dagar för den egentliga lektionsundervisningen att ytterligare inskränkas, så att denna undervisning för ring III kan beräknas pågå endast omkring 172 dagar och för ringarna I och II omkring 180 dagar under ett läsår. Även om lärjungarna i stor utsträckning hava att utföra skriftliga arbeten å lärorummet på de nu omnämnda s. k. månadslovdagarna, få dock lärjungarna genom dessa skrivdagar en viss »andhämtning» i det dagliga skolarbetet. Skrivningarna å lärorummet avslutas nämligen i regeln redan klockan 12 eller klockan 1 på dagen, vartill kommer att föregående dags eftermiddag blir fri från läxor och kan av lärjungen efter gottfinnande användas. Man kan alltså säga, att lärjungarna i gymnasiet och sjätte klassen utan hinder från skolans sida fritt kunna disponera sin tid omkring 158 av årets 365 dagar och att de under omkring 30 av de övriga 207 dagarna bliva lediga från arbetet inom skolan omkring klockan 1 på dagen. För lärjungarna inom realskolans fem nedre klasser förekommer ledighet i samband med skrivning på lärorummet endast i ringa omfattning inom fjärde och femte klasserna.

I fråga om kommunala mellanskolorna och tekniska läroverken gäller i stort sett detsamma som nu sagts om de allmänna läroverken. Privatläroverken, särskilt flickskolorna, hava i allmänhet kortare läsår än de allmänna läroverken. I fråga om antalet lovdagar finnas inga särskilda bestämmelser, men i allmänhet följa privatläroverken samma principer som allmänna läroverken i detta avseende. För folkskolorna och högre folkskolorna är läsårets längd mera växlande. Vid de förra skall läsåret omfatta minst $34\frac{1}{2}$ veckor och vid de senare i regel minst 36 veckor. Vid många folkskolor och vid en del högre folkskolor pågår dock läsåret längre än den lagstadgade minimitiden. Vid de båda sistnämnda skolformerna förekomma påsk- och pingstferier samt tillfälliga lovdagar i ungefär samma utsträckning som vid de allmänna läroverken.

Oaktat man enligt överstyrelsens mening icke kan säga, att antalet arbetsdagar och arbetstimmar för kalenderår räknat vid våra skolor är överdrivet

stort, särskilt vid jämförelse med motsvarande skolor i en del andra europeiska länder, hör man dock ej sällan klagomål över att de högre skolornas lärjungar äro alltför mycket upptagna av skolarbetet och att en del elever bliva utsatta för överansträngning. Överstyrelsen vill ej heller förneka, att åtminstone vissa lärjungar i skolornas högre klasser under pågående termin hava en mycket tung arbetsbörda. Det ligger emellertid i sakens natur, att om arbetet i skolorna, såsom av ålder varit fallet här i landet, skall koncentreras till omkring 8 månader av året, måste arbetet under terminerna bliva jämförelsevis betungande. I detta sammanhang anser sig överstyrelsen också böra meddela, att i de av skolläkarna till överstyrelsen årligen avgivna berättelserna fall av överansträngning omförmålas endast mera sällan. Överstyrelsens ledamöter äro också angelägna om att vid sina inspektionsbesök vid de olika skolorna konferera med vederbörande skolläkare angående lärjungarnas arbetsbelastning och eventuellt förekommande fall av överansträngning. Härvid förekomma i regel uttalanden i sådan riktning, att för friska lärjungar med medelgoda anlag för studiearbete kan skolarbetet ej anses vara för betungande. Viss överansträngning torde däremot ej till fullo kunna undvikas för sjukliga lärjungar, vilka även av annat arbete i normal omfattning skulle bliva överansträngda, för lärjungar med bristande anlag för studier, för vissa lärjungar, vilka utan att äga tillräckliga förutsättningar därför likväl sträva efter särskilt höga betyg, samt för lärjungar, vilka på grund av överdrivet nöjesliv eller andra utanför skolan liggande anledningar ej erhålla tillräcklig nattsömn. Härmed vill dock överstyrelsen ingalunda ha sagt, att icke en viss lättnad i skolarbetet kan vara av behovet påkallad. Sådan lättnad bör dock i främsta rummet vinnas genom motarbetande av det inre — d. v. s. inom det särskilda ämnet förekommande — mångläseriet, som är en ständigt lurande fara i våra skolor, samt genom minskade fordringar i fråga om de rena minneskunskaperna.

Nu föreliggande motion går ut på att samtliga elever i rikets ungdomsskolor skola beredas halvdagsledighet en dag i veckan för friluftsliv. Såsom motive-ring för behovet och önskvärldheten av sådan ledighet anföres i huvudsak det-samma, som skolkommissionen anfört i denna fråga. Som överstyrelsen vid upprepade tillfällen i olika yttranden anfört, inser överstyrelsen till fullo vik-ten och betydelsen av att ungdomen redan under skoltiden vänjes vid ett friskt och sunt idrottsliv. Likaså håller överstyrelsen före, att rätt handhavda öv-ningar i idrott och lek kunna vara betydelsefulla medel icke blott till att giva kroppen harmonisk utveckling utan även till att framkalla och främja vissa för en sund karaktärsdaning viktiga själsegenskaper, såsom mod, uthållighet och självbehärskning.

Förslaget om halvdagsledighet varje vecka för idkande av friluftsliv synes överstyrelsen i princip tilltalande. För den ifrågasatta anordningens införande fordras emellertid, utom tid å undervisningsplanen, tillräckligt utbildade eller i övrigt kompetenta och lämpliga ledare för att under sådan halvdagsledighet

taga hand om ungdomen och dess idrottsövningar samt dessutom erforderligt anslag för bestridande av kostnaderna för avlöning åt sådana ledare och övriga för ändamålet erforderliga utgifter.

Vad då först den för anordningen i fråga erforderliga tiden beträffar, är det vid en stor del flickskolor redan nu så ordnat, att undervisningen på lördagarna slutar omkring klockan 12 på dagen. Med nu gällande undervisningsplan skulle säkerligen motsvarande anordning kunna vidtagas även vid andra flickskolor och inom realskolans tre lägsta klasser vid sådana allmänna läroverk, där ej tågtiderna eller svårigheter med lokaler lägga bestämt hinder i vägen härför. Större svårigheter möta för anordningens genomförande inom realskolornas högre klasser och inom gymnasiet samt vid de kommunala mellanskolorna med hänsyn till det antal undervisningstimmar, som där förekommer. Skolkommisionen har tänkt sig, att erforderlig tid skulle kunna vinnas dels genom förkortning av tiden för vissa lektioner från 45 till 40 minuter, dels genom förkortning av vissa 10-minuters raster till 5 minuter. Den sistnämnda anordningen anser överstyrelsen ej bör komma i fråga. Mest önskvärt synes det överstyrelsen, att antalet lektioner i de teoretiska ämnena kunde något nedbringas. Skulle denna väg för vinnande av tid för halvdagsledighet ej visa sig framkomlig, torde försök i mera begränsad omfattning böra göras antingen med förkortning av lektionerna eller möjligen med någon utökning av läsårets längd. Dessa spörsmål kräva emellertid en mera ingående utredning, än vad överstyrelsen i detta sammanhang kunnat åstadkomma.

Som lek- och idrottsledare har man tänkt sig, förutom skolans gymnastiklärare, därför lämpliga ämneslärare, vilka för ändamålet erhållit särskild utbildning. Därjämte skulle en del äldre lärjungar användas såsom biträdande ledare. Vid de större skolorna hava gymnastiklärarna redan maximitjänstgöring och vid de medelstora läroverken kunna de disponera blott ett fåtal timmar för nu ifrågavarande ändamål. Det är därför tydligt, att andra lärare i stor utsträckning skulle behöva anlitas. Om man utgår från att de allmänna läroverken ha omkring 30,000 lärjungar och att omkring 100 lärjungar, motsvarande tre klassavdelningar, kunna bilda en lek- och idrottsavdelning, skulle läroverkens lärjungar komma att omfatta minst 300 dylika avdelningar. Även om man räknar med att gymnastiklärarna kunna taga hand om en del av dessa avdelningar, erfordras dock dessutom ett ej ringa antal ledare i övrigt. Därjämte erfordras dylika ledare även för de övriga skolformerna.

För utbildande av sådana ledare, varom nu är fråga, ha några gånger särskilda kurser varit anordnade med anslag av allmänna medel. Den sista kursen hölls sommaren 1922. Dessutom lämnade överstyrelsen år 1924 ett mindre bidrag till en under nämnda år anordnad instruktionskurs i skidlöpning för lärare vid allmänna läroverk och andra därmed jämförliga under överstyrelsens inseende stående läroanstalter. Denna kurs bekostades dock i huvudsak av Sveriges skolungdoms gymnastik- och idrottsförbund. Då riksdagen icke

sedan år 1922 lämnat anslag till utbildningskurser för lärare vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter och då förut endast ett fåtal lärare vid läroverk deltagit i dylik utbildningskurs för lek och idrott, är det naturligt att tillgången på lek- och idrottsledare för skolornas ungdom är mycket ringa.

Vad slutligen kostnadsfrågan beträffar, är det tydligt, att man endast i undantagsfall kan räkna med att utan särskild ersättning få ledare för de ifrågasatta lek- och idrottsövningarna. Om man räknar med arvode efter 7 kronor 50 öre för varje övning omfattande tre timmar och med 30 övningar om läsåret för var och en av ovannämnda 300 avdelningar, skulle den årliga kostnaden för arvoden uppgå till omkring 67,500 kronor. Räknar man åter med arvoden efter i huvudsak samma grunder som för biträdande gymnastiklärare, skulle kostnaden uppgå till avsevärt större belopp eller omkring 108,000 kronor. Härtill komma vissa utgifter för anskaffande av erforderliga lek- och idrottsmateriel. Den sammanlagda kostnaden för arvoden åt lek- och idrottsledare vid kommunala mellanskolorna och privatläroverken torde kunna beräknas till ungefär samma belopp som för allmänna läroverken.

Vad överstyrelsen nu anfört angående här föreliggande motion gäller närmast de allmänna läroverken, kommunala mellanskolorna och de högre flickskolorna. Beträffande övriga ungdomsskolor kunna de tekniska läroverken i förevarande avseende jämföras med allmänna läroverken. I fråga om de högre folkskolorna och folkskolorna torde det i allmänhet ej böra möta några större svårigheter att förlägga veckans undervisningstimmar så, att tiden efter klockan tolv eller ett en dag i veckan må kunna disponeras för friluftsliv under skolans ledning, ehuru även för dessa skolor lokala svårigheter såsom lång skolväg och brist på tillräckligt antal lärosalar ej sällan torde komma att lägga hinder i vägen för en sådan anordning. Även om man i rätt stor utsträckning kan räkna med folkskollärare som ledare för folkskolebarnens lek- och idrottsövningar, är det tydligt, att ej alla lärare och lärarinnor äro lämpliga och villiga att leda sådana övningar. Tydligt är, att man även för de här nämnda skolformerna måste räkna med särskild ersättning åt dessa ledare. För de tekniska läroverken och högre folkskolorna, vilka härvid synas böra likställas med allmänna läroverken och kommunala mellanskolorna, får man räkna med en årlig kostnad av minst 15,000 kronor. För folkskolorna åter, där man har att räkna med omkring 26,000 läraravdelningar och omkring 700,000 lärjungar, skulle de årliga kostnaderna uppenbarligen komma att uppgå till mycket avsevärda belopp.

Om tid för den ifrågasatta halvdagsledigheten helt eller delvis skall vinnas genom minskning i antalet lektioner i veckan i skolornas läroämnen och motsvarande minskning i kunskapsfordringarna, kunna tydligen kostnaderna för den teoretiska undervisningen något minskas. I vad mån så kan ske, är emellertid ej möjligt att avgöra utan en omfattande utredning.

Som en kort sammanfattning av vad överstyrelsen här anfört vill överstyrelsen göra följande uttalande. Ehuru överstyrelsen å ena sidan anser, att våra

skolors lärjungar i stort sett icke äro alltför mycket betungade av skolarbetet, håller överstyrelsen dock före, att väl ordnade och lämpligt ledda lek- och idrottsövningar innebära en så viktig sida av ungdomens uppfostran och utbildning, att en jämkning i vederbörande undervisningsplaner till förmån för den fysiska fostran kan vara påkallad. Det synes därför överstyrelsen önskvärt, att olika försök i den av motionären angivna riktningen anställas. För att det avsedda syftet med den i motionen ifrågasatta anordningen skall kunna vinnas, erfordras emellertid såväl för ändamålet utbildade lärare som tillräckliga anslag till arvoden åt dessa lärare och till bestridande av övriga för ändamålet erforderliga utgifter.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Bergqvist, avdelningscheferna överdirektören Falk, undervisningsråden Fredriksson och Bruce samt undervisningsråden Wallin, föredragande, och Björck.

Stockholm den 4 mars 1926.

B. J:SON BERGQVIST.

Harald Wallin.

Hj. Michaelsson.

Yttrande av direktionen över gymnastiska centralinstitutet.

Till Riksdagens första kammares första tillfälliga utskott.

I avseende på härhos återgående remiss får direktionen över gymnastiska centralinstitutet anföra följande.

Direktionen, som till fullo instämmer i lärarkollegiets här bifogade yttrande, vill för sin del endast tillägga att de invändningar, som antagligen komma att göras mot detta förslag, nämligen att halvdagsledigheten skulle för mycket inkräkta på tiden för de teoretiska lektionerna, ävensom att erforderliga lärarkrafter för närvarande ej finnas för att taga hand om ungdomen under halvdagsledigheten, ej synas direktionen vara av den natur, att de böra utgöra något bestämt hinder för realiserandet av motionens syfte.

Direktionen vill i detta avseende erinra om att de teoretiska studierna medhunnos även under den period, då jämförelsevis riklig tid var anslagen till militärövningar vid läroverken, och vad ledarefrågan angår, komma svårigheterna att minskas i och med tillämpningen av riksdagsbeslutet om nedbringande av gymnastikavdelningarnas storlek, vilket å många håll torde föranleda ökning

av gymnastiklärarnas antal. Dessutom bör man även taga i betraktande, att allt flera bland ämneslärarna visat intresse för de idrottsliga övningarna och genom beivrande av idrotts- och skidkurser gjort sig kompetenta att leda friluftsovningar.

Direktionen vill sålunda på det kraftigaste tillstyrka herr v. Kochs motion i första kammaren nr 155.

Stockholm den 20 februari 1926.

A. E. JOHANSSON.

J. Kjederqvist.

C. Svedelius.

Karl Arv. Toll.

A. Åkerberg.

Till direktionen över Kungl. Gymnastiska centralinstitutet.

Lärarkollegiet, som enligt direktionens uppdrag tagit del av G. H. v. Kochs motion i första kammaren nr 155 om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv får härmed på det livligaste tillstyrka införandet av en dylik ledighet under förutsättning *dels* att genom dess införande tiden för redan förefintlig fysisk fostran i skolan (gymnastik och idrott) icke inskränkes; *dels även* att ledigheten icke ovillkorligen fastläses till viss veckodag utan möjlighet finnes att vid dess anordnande taga hänsyn till väderleks- och andra förhållanden, så att största möjliga utbyte av densamma kan erhållas.

Stockholm den 18 februari 1926.

Å kollegiets vägnar:

Sten Drakenberg.

Yttrande av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening.*Till första kammarens första tillfälliga utskott.*

Sedan Sveriges allmänna folkskolläraryörenings centralstyrelse beretts tillfälle att inkomma med utlåtande angående en i första kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 155, om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv, får centralstyrelsen anföra följande:

Genom framförande av ifrågavarande önskemål avses att bringa till förverkligande ett av skolkommissionens förslag ifråga om skolans fysiska fostran. Emellertid synes motionären hava låtit kravet på halvdagsledighet för friluftsliv erhålla en vidare tillämpning, än vad skolkommissionen avsett. Då skolkommissionen vid behandlingen av denna fråga endast nämner realskolor, gymnasier och flickskolor, framhålles i motionen, att samma önskemål beträffande halvdagsledighet för friluftsliv givetvis föreligger i fråga om folkskolans som för läroverkens barn.

Centralstyrelsen anser frågan om skolungdomens fysiska fostran vara av synnerligen stor betydelse och medger villigt, att de framförda kraven om halvdagsledighet för friluftsliv äger mycket av berättigande inte blott när det gäller läroverken och med dem jämnställda skolor utan även folkskolorna, men centralstyrelsen kan icke dela motionärens åsikt om lämpligheten av att under nuvarande förhållanden låta anordningen gälla även de senare i samma utsträckning som de förra. Till en början bör man kunna helt och hållet undantaga folkskolorna på den rena landsbygden; till dessa höra det stora flertalet, och här finner man även de svagaste skolformerna. Något annorlunda ställer sig saken i städerna och de större industrisambädden, men här lägger emellertid ännu så länge den sociala omvårdnaden i rätt stor utsträckning beslag på både skolledningens och lärarnas krafter och tvinga till att noga ekonomisera med den till undervisningen anslagna tiden. Centralstyrelsen vill härvid även erinra om att redan i nuvarande undervisningsplan för rikets folkskolor friluftslivets betydelse för den fysiska fostran beaktats. I anvisningarna beträffande ämnenä gymnastik med lek och idrott heter det nämligen, att »efter skolstyrelsens bestämmande böra, där så ske kan, minst fyra halva eller två hela dagar under varje höst- och vårtermin användas för av lärare ledde lekar och idrottsövningar i det fria». För övrigt torde under läsåret exkursioner i undervisningssyfte tämligen regelbundet förekomma, och äro även dessa att anse som ett värdefullt led i fråga om ungdomens fysiska fostran.

Vad som således gör, att centralstyrelsen för närvarande ställer sig avvisande, när det gäller den ifrågasatta halvdagsledigheten för friluftsliv beträffande folkskolorna, är hänsynen till den knapphet, varmed undervisningstiden redan nu är tillmätt för skolans samtliga ämnen. De uppgjorda timplanerna inrymma

efter centralstyrelsens uppfattning det minimum timmar för de skilda ämnena, som erfordras, om ett uppnående av det för folkskolans arbete uppställda målet skall kunna vinnas. Denna sak framträder givetvis med ökad styrka ju lägre skolformen är och ju mera tid och krafter den sociala omvårdnaden kräver. Ett sammanträngande av undervisningstiden för de olika ämnena i folkskolan, nödvändiggjort genom ett införande av i motionen föreslagen halvdagsledighet, skulle icke kunna ske, utan att samtidigt undervisningsresultatet menligt påverkades härav. Centralstyrelsen hyser sålunda den uppfattningen, att vad beträffar folkskolan åtgärder icke böra vidtagas i den riktning, som i förenämnda motion påyrkas.

Herr Nils Helger har i ärendet anfört avvikande mening och ansett, att den i motionen berörda frågan bort underkastas utredning.

Stockholm den 14 april 1926.

Å centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskollära rförening vägnar:

CARL LIDMAN.

Edvin Stålfelt.

Yttrande av Svenska läkarsällskapet.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Med anledning av utskottets remiss den 5 sistlidne februari av herr von Kochs motion nr 155 *om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv* begagnar Sv. Läkarsällskapet, efter att i ärendet hava inhämtat yttrande från sin sektion för skolhygien, tillfället ånyo framhålla betydelsen av sådan ledighet för lek, idrott och annat friluftsliv under sakkunnig ledning och detta ej blott för skolans lägre utan även för dess högre klasser.

Skulle ifrågavarande halvdagsledighet endast kunna vinnas genom motsvarande ökning av antalet lektioner under övriga veckodagar, anser Sällskapet, att densamma skulle köpas för dyrt.

Huruvida den föreslagna halvdagsledigheten bör förläggas till lördag, torde vara ej blott ett skolhygieniskt utan även ett pedagogiskt och skoltekniskt spörsmål, och Sällskapet anser sig därför i sistberörda hänseende f. n. icke kunna intaga bestämd ståndpunkt.

Det synes således Sällskapet önskvärt, att ifrågavarande halvdagsledighet införes vid av motionären omnämnda skolor oberoende av övriga ifrågasatta ändringar i skolordningen.

Stockholm den 23 mars 1926.

Å Svenska Läkarsällskapets vägnar:

C. D. JOSEPHSON.

Gunnar Ehlin.
